

**Міністерство освіти і науки України
Державний вищий навчальний заклад
«Чернівецький транспортний коледж»**

Розглянуто

на засіданні циклової комісії
загальноосвітніх дисциплін

Протокол № 7

«19» жовтого 2021р.

«Затверджую»

«19» жовтого 2021р.

Директор коледжу

В.М. Димитрюк

Голова циклової комісії

Т.В. Замфір

**ПРОГРАМА
ВСТУПНОГО ІСПИТУ
З ГЕОГРАФІЇ**

**для вступників на основі базової загальної середньої освіти
для здобуття освітньо-професійного ступеня
фахового молодшого бакалавра**

за спеціальністю 275 «Транспортні технології»

Чернівці, 2021

Пояснювальна записка

Програма вступного випробування з географії для абітурієнтів на основі базової загальної середньої освіти до Чернівецького транспортного фахового коледжу для здобуття освітньо-професійного ступеня фахового молодшого бакалавра розроблена на основі чинної програми з географії для 6-9 класів (рівень стандарту), затвердженої Міністерством освіти і науки України у 2012 році зі змінами 2015 та 2017 років.

Структура і зміст програми з географії базуються на принципах неперервності й наступності шкільної географічної освіти, її інтеграції на основі внутрішньо предметних зв'язків, гуманізації, гуманітаризації, диференціації навчального матеріалу залежно від вікових можливостей учнів, практичної спрямованості.

Дана програма дасть можливість абітурієнтам сформувати просторове уявлення про земну поверхню, розвинути вміння усвідомлено орієнтуватися в соціально-економічних, суспільно-політичних і геоекологічних подіях у державі та світі та сформувати гуманістичний світогляд, виховання дбайливих господарів, любові до рідного краю, набуття умінь і навичок адаптації до навколишнього середовища, адекватної поведінки в ньому.

На іспиті з географії вступник повинен **продемонструвати**:

- загальні уявлення про Землю як природний комплекс, особливості земних оболонок та їх взаємозв'язки;
- відомості про перші географічні подорожі та дослідження нашої планети;
- особливості зображення земної кулі на глобусі, карті, плані;
- особливості розміщення населення та людської раси;
- положення України та окремих держав на політичній карті світу;
- сформовані географічні знання про природу материків та океанів, їхню цілісність і диференціацію, про населення та його життєдіяльність у різних природних умовах;
- знання про природу та населення країни, свого регіону, виховувати повагу до українського народу, його культури...;
- сформовані знання про тенденції розвитку національного та світового господарства і визначення місця України в сучасному світі.

Програма формує цілісне уявлення про навколишній світ, показує глибокий взаємозв'язок природи, населення, та господарської діяльності на Землі.

Перелік розділів та тем для підготовки до вступного випробування з географії

Розділ I. Розвиток географічних знань про Землю

Тема 1. Уявлення про Землю в давнину.

Уявлення про форму Землі. Зображення Землі на картах Ератосфена, Птолемея.

Тема 2. Відкриття нових земель та навколосвітні подорожі.

Плавання вікінгів. Подорожі Марко Поло. Пошуки морського шляху в Індію. Відкриття Америки Христофором Колумбом. Перше навколосвітнє плавання Фернана Магеллана. Відкриття Австралії та Антарктиди.

Тема 3. Сучасні дослідження.

Дослідження Землі в XX та XXI століттях.

Розділ II. Земля на плані та карті

Тема 1. Орієнтування на місцевості.

Способи орієнтування на місцевості. Визначення напрямків на місцевості. Компас. Поняття про азимут.

Тема 2. Способи зображення Землі.

Особливості та відмінності зображення земної поверхні на глобусі, аерофотознімках, космічних знімках, планах, картах.

Масштаб та його види. Умовні знаки плану Абсолютна і відносна висота місцевості, їх визначення за допомогою горизонталей та шкалою висот.

План, його основні ознаки. Визначення напрямків на плані. Читання плану.

Географічні карти, їх елементи. Легенда карти. Масштаб карт.

Географічні атласи. Практичне значення карт.

Тема 3. Географічні координати.

Градусна сітка на глобусі й географічній карті. Поняття про географічні координати. Правила відліку географічної широти і географічної довготи. Географічні координати свого населеного пункту.

Розділ III. Оболонки Землі

Тема 1. Літосфера.

Внутрішня будова Землі.

Будова літосфери, її властивості. Літосферні плити, наслідки їх переміщення.

Внутрішні процеси, що зумовлюють зміни в земній корі та на поверхні земної кулі. Рухи земної кори. Землетруси. Вулканізм і вулкани, гейзери. Сейсмічні пояси Землі.

Зовнішні процеси, що зумовлюють зміну земної поверхні. Вивітрювання, робота вітру, текучих і підземних вод, льодовиків.

Мінерали, гірські породи. Корисні копалини та їх значення у житті та діяльності людини.

Основні форми рельєфу суходолу - гори і рівнини. Різноманітність та утворення рівнин на суходолі. Найбільші за площею рівнини світу. Різноманітність та утворення гір на суходолі. Найвищі та найдовші гори світу.

Рельєф дна океану. Серединно-океанічні хребти - найвищі і найдовші гори Світового океану. Унікальні форми рельєфу земної кулі, їх охорона.

Тема 2. Атмосфера.

Будова атмосфери, властивості повітря в тропосфері.

Добовий і річний хід температури повітря, причини його коливання. Кліматична карта. Теплові пояси Землі. Практичне значення вимірювання температури повітря.

Атмосферний тиск: причини і наслідки його зміни у тропосфері. Вимірювання атмосферного тиску. Вітер: причини виникнення, напрямки, сила, швидкість, їх визначення сучасними приладами й візуально. Утворення бризу.

Вода в атмосфері: випаровування, вологість повітря та її зміни.

Хмари і туман, відмінності в їх утворенні. Форми хмар, хмарність.

Опади, що випадають із хмар та з повітря, їхні види, вимірювання. Карта розподілу опадів. Погода, її елементи, мінливість. Характерна погода за сезонами у своїй місцевості. Служба погоди, практичне значення прогнозів погоди. Клімат та основні кліматотвірні чинники. Карта кліматичних поясів. Зміни клімату. Вплив людини на атмосферу.

Тема 3. Гідросфера.

Загальна кількість води на Землі, її розподіл між частинами гідросфери.

Світовий океан та його частини: океани, моря, затоки, протоки. Шкала глибин, визначення глибин океанів і морів. Острови в океані. Властивості вод Світового океану.

Рухи води в Світовому океані. Життя в океанах і морях. Багатства вод Світового океану. Океан та людина.

Води суходолу - поверхневі і підземні. Річка: річкова система, басейн річки, річкова долина. Найдовші, найбільші за площею басейни й найповноводніші річки світу. Пороги і водоспади. Живлення, водний режим і робота річок.

Озера, їх різноманітність за площею, походженням озерних улоговин, солоністю. Найбільші і найглибші озера земної кулі.

Болота, особливості їх утворення та поширення. Штучні водойми і водотоки: ставки, водосховища, канали.

Льодовики - багаторічні природні скупчення льоду. Особливості утворення і поширення льодовиків.

Багаторічна мерзлота - підземне зледеніння. Утворення і поширення багаторічної мерзлоти. Підземні води, умови їх утворення і залягання в земній корі. Термальні і мінеральні води.

Значення вод суходолу для природи і людини. Охорона вод Світового океану і суходолу.

Тема 4. Біосфера та ґрунти.

Складові біосфери, особливості їх поширення на земній кулі.

Властивості ґрунтів. Ґрунтовий покрив, карта ґрунтів.

Вплив господарської діяльності людини на ґрунтовий покрив, рослинність і тваринний світ суходолу та океану

Тема 5. Природні комплекси.

Природні комплекси як наслідок взаємозв'язків між компонентами природи. Географічна оболонка - найбільший природний комплекс Землі, її межі та властивості.

Природні зони Землі, їх особливості.

Розділ IV. Планета людей

Тема 1. Кількість і розміщення населення на Землі.

Кількість населення Землі. Розселення населення на Землі, його густота. Найбільш заселені території земної кулі. Людські раси. Дослідження Миколи Миклухо-Маклая. Найчисельніші народи світу.

Тема 2. Держави світу.

Найбільші за площею і чисельністю населення держави світу та держави-сусіди України на політичній карті світу.

Тема 3. Вплив людини на природу.

Зміни компонентів географічної оболонки під впливом людської діяльності. Зміни природних комплексів Землі. Забруднення довкілля та його охорона.

Розділ V. Закономірності формування природи материків та океанів

Тема 1. Форма і рухи Землі.

Куляста форма Землі та її географічні наслідки. Рухи Землі, їх наслідки.

Тема 2. Материка та океани — великі природні комплекси географічної оболонки

Походження материків та океанічних западин унаслідок руху літосферних плит. Геологічні ери та епохи горотворення.

Тектонічні структури: платформи та області складчастості. Закономірності поширення основних форм рельєфу на материках і в океанах.

Кліматотвірні чинники. Розподіл сонячної енергії на Землі. Вплив підстильної поверхні на клімат. Закономірності зміни температури повітря і поверхневих вод океанів.

Повітряні маси, їх властивості та переміщення. Загальна циркуляція повітряних мас. Кліматичні пояси і типи клімату Землі. Закономірності розподілу атмосферних опадів.

Водні маси, їх властивості. Океанічні течії. Природні комплекси материків та океанів. Широтна зональність і висотна (вертикальна) поясність.

Розділ VI. Материка тропічних широт

Тема 1. Африка.

Географічне положення. Дослідження та освоєння материка.

Тектонічна будова, рельєф, корисні копалини. Загальні риси клімату. Кліматичні пояси і типи клімату.

Води суходолу. Використання водних ресурсів. Природні зони, закономірності їх розміщення. Стихійні явища природи. Екологічні проблеми. Найвідоміші об'єкти, віднесені до Світової природної спадщини ЮНЕСКО.

Населення. Держави. Зв'язки України з державами Африканського континенту.

Тема 2. Південна Америка.

Географічне положення. Дослідження та освоєння материка. Тектонічні структури, рельєф, корисні копалини.

Загальні риси клімату. Кліматичні пояси і типи клімату.

Води суходолу.

Природні зони. Вертикальна поясність Анд. Зміни природи материка людиною.

Сучасні екологічні проблеми. Найвідоміші об'єкти Південної Америки, віднесені до Світової природної спадщини ЮНЕСКО. Населення. Держави. Зв'язки України з державами Південної Америки.

Тема 3. Австралія.

Географічне положення. Дослідження та освоєння материка. Тектонічна будова, рельєф, корисні копалини.

Клімат. Води суходолу.

Унікальність рослинності і тваринного світу. Природні зони. Зміна природи материка людиною. Найвідоміші об'єкти Австралії, віднесені до Світової природної спадщини ЮНЕСКО. Населення, його склад та розміщення. Австралія - країна-материк. Україна і Австралія.

Розділ VII. Полярний материк планети

Тема 1. Загальні відомості про Антарктиду.

Географічне положення. Антарктида й Антарктика. Дослідження материка. Українська дослідна станція «Академік Вернадський». Міжнародний статус материка.

Тема 2. Природа материка.

Тектонічна будова, рельєф, клімат, рослинність і тваринний світ Антарктиди. Природні багатства, їх використання. Екологічні проблеми материка.

Розділ VIII. Материка Північної півкулі

Тема 1. Північна Америка.

Географічне положення. Історія відкриття та освоєння. Тектонічні структури, рельєф, корисні копалини.

Загальні риси клімату. Кліматичні пояси і типи клімату. Води суходолу.

Природні зони. Висотна поясність у горах. Зміни природи материка людиною. Сучасні екологічні проблеми. Найвідоміші об'єкти, віднесені до Світової природної спадщини ЮНЕСКО. Населення. Держави. Україна і держави Північної Америки.

Тема 2. Євразія.

Географічне положення. Поділ Євразії на дві частини світу. Дослідження та освоєння материка.

Тектонічна будова. Рельєф, роль внутрішніх і зовнішніх сил у його формуванні. Корисні копалини.

Загальні риси клімату. Кліматичні пояси і типи клімату.

Води суходолу.

Природні зони. Вертикальна поясність. Зміни природи материка людиною. Найвідоміші об'єкти, віднесені до Світової природної спадщини ЮНЕСКО.

Населення. Найбільші держави Європи та Азії. Зв'язки України з країнами Європи та Азії.

Розділ ІХ. Океани

Тема 1. Тихий океан.

Географічне положення. Острови в Тихому океані, їх походження і природні особливості. Рельєф дна. Клімат і води. Органічний світ і природні ресурси. Охорона природи океану. Вплив океану на життєдіяльність людей прилеглих материків.

Тема 2. Атлантичний океан.

Географічне положення. Рельєф дна. Клімат і води. Органічний світ і природні ресурси, їх використання. Охорона природи океану. Вплив океану на життєдіяльність людей прилеглих материків.

Тема 3. Індійський океан.

Географічне положення. Рельєф дна. Клімат і води. Органічний світ і природні ресурси. Види господарської діяльності в океані. Охорона природи океану. Вплив океану на життєдіяльність людей на прилеглих материках.

Тема 4. Північний Льодовитий океан.

Географічне положення Північного Льодовитого океану у високих широтах. Історія географічних досліджень океану. Рельєф дна. Клімат і води. Льодовий режим океану. Органічний світ і природні ресурси. Вплив океану на життєдіяльність людей прилеглих материків.

Розділ Х. Вплив людини на природу материків та океанів

Тема 1. Використання природних багатств материків та океанів.

Природні багатства материків та океанів, їх основні види. Наслідки використання ресурсів людиною.

Порушення природної рівноваги. Антропогенні ландшафти.

Тема 2. Економічні проблеми материків та океанів.

Забруднення навколишнього середовища. Види забруднення, основні джерела їх надходження. Міжнародне співробітництво у розв'язанні екологічних проблем. Міжнародні організації з охорони природи.

Розділ XI. Географічна карта та робота з нею

Тема 1. Географічна карта.

Зображення України в картографічних творах. Навчальні карти й атласи. Національний атлас України, електронні карти. Картографічні інтернет-джерела. Геоінформаційні та сучасні навігаційні системи.

Елементи карти, картографічні проєкції та види спотворень на географічних картах. Класифікація карт.

Способи зображення географічних об'єктів та явищ на картах.

Тема 2. Топографічні карти.

Читання та практичне використання топографічних карт.

Розділ XII. Географічний простір України

Тема 1. Україна на політичній карті Європи і світу.

Політична карта світу, її елементи. Географічне положення (фізико-географічне, економіко-географічне, політико-географічне). Державна територія України. Державні кордони, розміри території, крайні точки, географічні центри України та Європи.

Тема 2. Адміністративно-територіальний устрій України.

Територіальні зміни кордонів України з ХХ ст. Особливості сучасного адміністративно-територіального устрою, його проблеми та шляхи вдосконалення на різних територіальних рівнях.

Тема 3. Україна на карті годинних поясів.

Міжнародна система відліку часу. Годинні пояси. Місцевий час. Поясний час. Літній час. Особливості регулювання системи відліку часу в країнах світу. Час в Україні.

Розділ XIII. Природні умови та ресурси

Тема 1. Рельєф, тектонічна та геологічна будова, мінеральні ресурси.

Форми земної поверхні. Простягання низовин, височин, гір, річкових долин. Карта «Фізична поверхня». Геологічна історія Землі. Геологічне літочислення. Геологічні ери. Карта «Тектонічна будова». Основні тектонічні структури. Зв'язок рельєфу з тектонічними структурами. Геологічна будова. Неотектонічні рухи. Вплив геологічної будови та тектоніки на діяльність людини.

Формування рельєфу. Внутрішні та зовнішні рельєфотвірні чинники і процеси. Типи рельєфу за походженням. Рельєф і діяльність людини. Корисні копалини України, їх класифікація за використанням, закономірності поширення. Паливні корисні копалини. Діючі та перспективні басейни й райони видобування

вугілля, нафти, природного газу, торфу. Рудні та нерудні корисні копалини: басейни, райони залягання та видобування. Мінеральні води та грязі.

Проблеми раціонального використання мінеральних ресурсів. Особливості геологічної будови, рельєфу та мінеральних ресурсів своєї місцевості.

Тема 2. Клімат та кліматичні ресурси.

Кліматотвірні чинники: сонячна енергія, циркуляція атмосфери, підстильна поверхня, їх взаємодія. Розподіл сонячної енергії в земній поверхні. Повітряні маси, що впливають на територію України. Атмосферні фронти, циклони та антициклони. Кліматичні показники: температура, вологість повітря, опади, коефіцієнт зволоження та їх розподіл на території України. Річний та сезонний хід кліматичних показників. Кліматична карта. Регіональні відмінності клімату. Кліматичні ресурси.

Сезонні погодні умови та явища. Несприятливі погодно-кліматичні явища. Метеорологічна служба. Прогноз погоди за даними синоптичної карти, народними прикметами.

Вплив погодно-кліматичних умов на здоров'я і господарську діяльність людини. Охорона атмосферного повітря. Кліматичні особливості своєї місцевості.

Тема 3. Води суходолу і водні ресурси.

Склад вод суходолу. Поверхневі води. Річки. Будова річкової долини. Основні річкові басейни та системи. Вплив рельєфу на річки. Характер течії. Падіння, похил річки. Вплив клімату на формування річкової системи. Живлення і режим річок, густота річкової мережі. Річковий стік, витрати води.

Озера, їх типи. Болота, їх типи і поширення, причини заболочення. Водосховища та канали. Підземні води. Основні артезіанські басейни. Водні ресурси України, шляхи їх раціонального використання та охорони. Води суходолу своєї місцевості.

Тема 4. Ґрунти та ґрунтові ресурси.

Умови ґрунтоутворення, структура ґрунту, ґрунтові горизонти, родючість. Основні типи ґрунтів, закономірності їх поширення. Карта ґрунтів. Ґрунтові ресурси України. Ґрунти своєї місцевості. Зміни ґрунтів у результаті господарської діяльності людини. Заходи з раціонального використання й охорони ґрунтових ресурсів.

Тема 5. Рослинність.

Різноманітність рослинності. Закономірності поширення рослинного покриву в Україні. Рослинні угруповання. Червона та Зелена книги України. Рослинні ресурси, їх охорона і відтворення. Рослинність своєї місцевості.

Тема 6. Тваринний світ України.

Різноманітність тваринного світу. Закономірності поширення тваринного світу в Україні. Тварини, занесені до Червоної книги України. Вплив людини на тваринний світ. Тваринні ресурси України, заходи з їх відтворення й охорони. Тваринний світ своєї місцевості.

Тема 7. Ландшафти України.

Ландшафт як просторово-цілісна система. Карта «Ландшафти України». Районування природних ландшафтів, їх відображення на картах. Антропогенні ландшафти.

Рівнинні ландшафти, їх різноманітність. Природні зони України: мішаних лісів і широколистих лісів, лісостепова, степова. Використання та охорона рівнинних ландшафтів. Гірські ландшафти Українських Карпат і Кримських гір, особливості їх зміни з висотою, використання та охорона.

Природні умови і ресурси Чорного та Азовського морів, проблеми їх раціонального використання.

Тема 8. Природокористування.

Використання природно-ресурсного потенціалу України. Основні види забруднень довкілля в Україні. Вплив екологічної ситуації на життєдіяльність населення. Природно-заповідний фонд України. Національна екологічна мережа.

Моніторинг навколишнього середовища. Основні заходи щодо раціонального використання природних ресурсів та охорони довкілля. Природно-заповідні об'єкти своєї місцевості.

Природокористування в умовах сталого розвитку.

Розділ XIV. Населення України та світу

Тема 1. Демографічні процеси та статеві-віковий склад населення світу та України.

Кількість населення в світі та Україні. Чинники, що впливають на кількість населення: природний рух, міграції.

Статеві-віковий склад населення світу й України. Тривалість життя населення.

Зміна кількості населення в світі та Україні. Регіональні відмінності демографічних процесів. Демографічна політика.

Механічний рух населення: причини і види міграцій, основні напрямки міграційних потоків у світі та Україні. Українська діаспора. Міграційна політика.

Тема 2. Розселення.

Густота населення. Територіальні відмінності густоти населення в світі й Україні.

Міські і сільські населені пункти. Критерії їх розмежування в Україні та країнах світу. Класифікація міст за кількістю населення та функціями. Міське і сільське населення. Урбанізація, причини, що її зумовлюють. Міські агломерації. Мегаполіси. Світові міста. Відмінності в рівнях і темпах урбанізації в Україні і світі. Субурбанізація. Хибна урбанізація.

Тема 3. Етнічний склад населення.

Етноси. Найпоширеніші мовні сім'ї. Однонаціональні та багатонаціональні країни. Національний склад населення України: особливості та регіональні відмінності.

Національні меншини та етнічні групи, основні райони їх розселення.

Тема 4. Релігійний склад населення.

Релігія як явище культури. Світові релігії. Найпоширеніші релігійні конфесії в Україні.

Тема 5. Зайнятість населення в світі та Україні.

Трудові ресурси. Кількість і якість трудових ресурсів. Економічно активне населення. Зайнятість населення. Проблеми зайнятості населення.

Розділ XV. Природа та населення свого адміністративного району

Тема 1. Географічне положення.

Географічне положення, адміністративно-територіальний устрій, історія формування і розвитку.

Тема 2. Природа регіону.

Особливості природних умов і ресурсів. Природокористування. Об'єкти природно-заповідного фонду.

Тема 3. Населення регіону.

Кількість та структура населення. Етнічний склад. Особливості зайнятості населення.

Розділ XVI. Національна економіка та світове господарство

Тема 1. Національна економіка.

Національна економіка.(Національне господарство). Поняття «економічний розвиток» та його показники: валовий внутрішній продукт (ВВП), структура ВВП, індекс людського розвитку (ІЛР). Секторальна модель економіки країни.

Форми суспільної організації виробництва. Форми просторової організації національної економіки.

Чинники розміщення виробництва.

Тема 2. Світове господарство.

Світове господарство (світова економіка), світовий ринок. Поняття «спеціалізація території», «міжнародний поділ праці».

Типи економічних систем. Типізація країн світу за рівнем економічного розвитку, місце України в ній.

Багаторівневість світового господарства, його просторова структура за концепцією «Центр -периферія».

Сучасні тенденції розвитку світового господарства. Глобалізація та регіональна економічна інтеграція. Транснаціональні корпорації (ТНК) та їх вплив на функціонування міжнародної економіки. Міжнародні економічні організації.

Розділ XVII. Первинний сектор

Тема 1. Сільське господарство.

Сільське господарство, його значення в сучасному світі. Аграрні суспільства в сучасному світі.

Аграрні відносини.

Складники сільського господарства. Роль природних чинників (земельних та агрокліматичних ресурсів) у розвитку й розміщенні аграрного виробництва. Землезабезпеченість. Сільське господарство України. Структура сільськогосподарських угідь в Україні. Розміщення в Україні виробництва зернових і технічних культур, картоплярства, овочівництва, баштанництва, виноградарства.

Розвиток кормової бази тваринництва. Структура та розміщення тваринництва. Зональна спеціалізація сільського господарства України. Гірські та приміські сільськогосподарські райони. Сільське господарство у своєму регіоні.

Сільське господарство світу. Географія основних зернових і технічних культур та виробництва продукції тваринництва. Зональність світового сільського господарства. Найбільші країни-виробники та

Тема 2. Лісове господарство.

Лісове господарство. Основні лісові пояси світу. Лісовабезпеченість. Лісове господарство в Україні.

Тема 3. Добувна промисловість.

Класифікація мінеральних ресурсів за використанням. Показники ресурсозабезпеченості країн мінеральними ресурсами. Видобування вугілля, нафти і природного газу. Основні закономірності розміщення родовищ вугілля, нафти, природного газу. Найбільші в світі басейни й країни за видобутком кам'яного вугілля, нафти й природного газу. Основні й перспективні райони видобування кам'яного вугілля, нафти, природного газу в Україні. Шляхи покриття дефіциту палива в Україні.

Видобування металічних руд. Основні закономірності розміщення родовищ металічних руд. Країни з найбільшими обсягами видобування залізних, марганцевих руд, руд кольорових, рідкісноземельних і благородних металів.

Розвиток і розміщення виробництв з видобування залізних і марганцевих руд в Україні. Розробка родовищ руд кольорових металів в Україні. Видобування інших видів природної сировини в Україні та країнах світу. Підприємства добувної промисловості свого регіону.

Розділ XVIII. Вторинний сектор економіки

Тема 1. Виробництво та постачання електроенергії.

Значення електроенергетики.

Типи електростанцій, основні чинники їх розміщення. Паливно-енергетичний баланс. Електроенергетика України. Найбільші ТЕС, АЕС, ГЕС, ЛЕП. Використання відновлюваних джерел енергії. Підприємства електроенергетики свого регіону. Електроенергетика світу. Найбільші країни-виробники та країни-споживачі електроенергії в світі. Відмінності в структурі виробництва електроенергії на електростанціях різних типів у країнах світу.

Тема 2. Металургійне виробництво.

Значення металургійного виробництва в господарстві. Сучасні технології виробництва чавуну й сталі. Комбінування в чорній металургії. Сучасні чинники розміщення підприємств чорної металургії. Кольорова металургія. Особливості технології виробництва та чинники розміщення підприємств з виплавки міді, алюмінію, титану. Виробництво чавуну, сталі, прокату в Україні: домінуючі технології, сукупність чинників розміщення підприємств, основні центри, місце України на світовому ринку чорних металів. Основні центри виробництва кольорових металів в Україні. Металургійне виробництво світу. Найбільші країни-виробники та країни-споживачі чорних металів. Сучасні тенденції розміщення виробництв чавуну, сталі, прокату. Найбільші країни-виробники та країни-споживачі кольорових металів у світі.

Тема 3. Хімічне виробництво. Виробництво деревини, паперу.

Значення та особливості технологій хімічного виробництва. Чинники розміщення основних виробництв хімічних речовин і хімічної продукції, фармацевтичної продукції, гумових і пластмасових виробів.

Хімічне виробництво в Україні. Основні центри виробництва хімічної продукції та чинники їх формування. Найбільші країни-виробники мінеральних добрив, полімерів, ліків.

Виробництво деревини й паперу: значення, особливості технологій та чинники розміщення підприємств. Виробництво деревини й паперу в Україні. Найбільші в світі країни-виробники деревини та паперу

Тема 4. Виробництво машин та устаткування.

Роль машинобудування в сучасному світі. Різноманітність підприємств та чинники їх розміщення. Спеціалізація та кооперування у машинобудуванні. Машинобудування в Україні. Найбільші центри виробництва транспортних засобів, промислового обладнання, сільськогосподарської техніки, побутової електротехнічної та електронної продукції. Підприємства машинобудування свого регіону.

Машинобудування світу. Взаємозв'язок між рівнем економічного розвитку регіону, країни і рівнем розвитку машинобудування. Найбільші країни-виробники літаків, легкових автомобілів, морських суден, верстатів, комп'ютерів, робототехніки.

Тема 5. Виробництво тканин, одягу, взуття.

Особливості виробничого процесу та чинники розміщення підприємств, що виробляють тканини різних видів, одяг, шкіряно-взуттєву продукцію. Чинники та центри розміщення текстильного, швейного, шкіряного, взуттєвого виробництва в Україні. Найбільші на світовому ринку країни-виробники та країни-експортери тканин, одягу та взуття.

Народні промисли в Україні.

Тема 6. Виробництво харчових продуктів, напоїв.

Чинники розміщення підприємств, що виробляють харчові продукти. Харчова промисловість в Україні. Особливості технологій та чинники розміщення підприємств буряко-цукрового, олійного, маслосироробного, плодоовочеконсервного, рибного, хлібопекарного, макаронного, борошномельного, круп'яного, кондитерського, пивоварного, виноробного виробництв, розливу безалкогольних напоїв, мінеральних вод. Виробництво харчових продуктів у своєму регіоні.

Виробництво продуктів харчування в світі: сучасні тенденції, вплив глобалізації та національних традицій, взаємозв'язок з агробізнесом. Традиційні виробництва харчових продуктів окремих країн світу.

Розділ XIX. Третинний сектор

Тема 1. Транспорт.

Транспорт, його роль у національній економіці та формуванні світового господарства. Види транспорту, їхні переваги й недоліки. Транспорт України. Залізничний транспорт - основний вид транспорту України. Найважливіші автомагістралі України. Водні шляхи, найбільші морські та річкові порти України. Повітряний транспорт. Транспортні вузли. Міжнародні транспортні коридори на території України.

Транспорт світу. Країни, що вирізняються високим рівнем розвитку мережі залізниць й автомобільних шляхів. Найбільші морські порти, їхній вплив на розміщення промисловості. Найбільші судноплавні річки світу. Найбільші аеропорти світу. Міжнародні транспортні коридори.

Тема 2. Торгівля.

Торгівля як вид послуг. Форми торгівлі. Показники зовнішньої торгівлі. Торгівля в Україні. Обсяги та структура експорту й імпорту товарів та послуг. Чинники концентрації роздрібної торгівлі в населених пунктах, регіонах.

Світовий ринок товарів і послуг. Основні напрями зовнішньоторговельних зв'язків. Світова організація торгівлі. Регіональні зони вільної торгівлі (NAFTA, ASEAN та ін.).

Тема 3. Туризм.

Туризм як складник національної економіки, його види. Чинники розвитку туризму в регіоні, країні. Туристична інфраструктура.

Туризм в Україні. Особливості природних рекреаційних ресурсів. Об'єкти Світової спадщини ЮНЕСКО в Україні. Туристичні райони в Україні.

Міжнародний туризм. Основні туристичні регіони світу. Країни світу з найбільшою кількістю об'єктів Світової спадщини ЮНЕСКО.

Тема 4. Наукова діяльність. Освіта. Охорона здоров'я.

Роль науки й освіти в суспільстві. Особливості наукової й освітньої діяльності як видів економічної діяльності. Форми просторової організації наукових досліджень та освіти: технополіси, технопарки. Найвідоміші наукові центри у світі

та Україні. Охорона здоров'я. Найвідоміші центри охорони здоров'я в Україні та світі.

Тема 5. Фінансові послуги. Комп'ютерне програмування.

Фінансові послуги. Світові центри банківсько-фінансової діяльності. Вплив глобалізації на розміщення фінансових установ. Країни-офшори. Особливості розміщення фінансових установ в Україні.

Аутсорсинг, його переваги й недоліки. Аутсорсинг інформаційних технологій (ІТ-аутсорсинг). Комп'ютерне програмування, консультування та пов'язана з ними діяльність. Країни-лідери на світовому ринку комп'ютерного програмування.

Розділ XX. Глобальні проблеми людства

Тема 1. Глобальні проблеми людства.

Поняття про глобальні проблеми людства, причини їх виникнення. Проблема війни і миру. Проблема тероризму. Екологічна проблема. Сировинна й енергетична проблеми. Демографічна й продовольча проблеми. Проблема подолання відсталості країн, що розвиваються. Взаємозв'язок глобальних проблем. Роль світової громадськості та міжнародних організацій у їх розв'язуванні.

Сталий розвиток - стратегія людства на ХХІ століття.

Вступник повинен знати:

- типи та форми земної кори;
- причини і фактори зміни земної поверхні;
- геосинклінальні зони і процеси, що в них відбуваються; найбільші вулкани світу;
- номенклатуру основних форм рельєфу, найвищі точки гірських систем світу та України;
- материки, континенти, найбільші острови, півострови світу;
- причини циркуляції атмосфери;
- основні кліматоутворюючі чинники;
- області високого та низького тиску;
- залежність розподілу температури і тиску від географічного положення;
- кліматичні області та пов'язані з ними погодні умови;
- загальні риси клімату, типи повітряних мас, розподіл температур повітря і опадів на території України, основні кліматичні показники, несприятливі погодні явища;
- частини світового океану; вплив течій на клімат; основні морські течії, температуру та солоність різних частин океану;
- найбільші протоки, затоки, моря світу;
- види внутрішніх вод; види річок; основні канали та водосховища; типи озер;
- номенклатуру основних гідрооб'єктів світу та України;

- поняття про природний комплекс; взаємодію рельєфу і клімату та їх вплив на природний комплекс; природні зони та їх характеристику; висотну поясність; охоронні території;
- фізико-географічне положення, рельєф, природні ресурси, клімат, природні зони материків, континентів та України;
- структуру економіко-географічного положення;
- адміністративний поділ України;
- територіальні відмінності розселення населення України; чинники розміщення і густоти населення;
- природний рух населення; вікову і статеву структуру населення України; погіршення демографічної ситуації та шляхи її розв'язання; види і причини міграції; поняття урбанізації та регіональні відмінності в її рівнях; типи міських поселень, функції міст, міські агломерації; форми сільського розселення;
- поняття трудові ресурси, безробіття і їх географічні аспекти;
- поняття господарство і національний господарський комплекс;
- структуру та спеціалізацію господарства України;
- основні види транспорту і особливості їх розміщення;
- кліматичні ресурси України; проблеми охорони природних систем Чорного та Азовського морів і водних ресурсів; природоохоронні комплекси;
- глобальні проблеми людства та їх прояв на території України.

Вступник повинен вміти:

- показувати на карті головні номенклатурні географічні об'єкти;
- встановлювати взаємозалежність основних кліматоутворюючих чинників;
- пояснити розподіл тиску і температури на земній поверхні;
- давати характеристику фізико-географічного та економіко-географічного положення географічного об'єкту;
- визначати переваги та недоліки географічного розташування;
- визначати кліматичні пояси та природні зони відповідно до географічної широти;
- аналізувати географічну інформацію;
- читати географічні карти.

Список рекомендованої літератури

1. Географія: підруч. для 6 кл. загальноосві. навч.закл. / В.М. Бойко, С.В. Міхелі–Харків: СИЦІЯ, 2014. – 256 с.: іл..
2. Географія: підруч. для 6 кл. загальноосві. навч.закл. / Т.Г. Гільберт, Л.Б. Паламарчук. – К.: Грамота, 2014. - 240 с.: іл..
3. Географія: підруч. для 7 кл. загальноосві. навч.закл. / В.М. Бойко, С.В. Міхелі–Харків: СИЦІЯ, 2016. – 288 с.: іл..
4. Географія: підруч. для 8 кл. загальноосві. навч.закл. / В.М. Бойко, І. Л. Дітчук. – Кам'янець-Подільський: Абетка, 2016. – 332 с.: іл..
5. Географія (Україна у світі: природа, населення): підруч. для 8 кл. загальноосві. навч.закл. / Т.Г. Гільберт, Л.Б. Паламарчук, В.В. Совенко. – К.: Грамота, 2016. - 272 с.: іл..
6. Географія: підруч. для 9 кл. загальноосві. навч.закл. / Т.Г. Гільберт, І.Г. Савчук, В.В. Совенко. – К.: УОВЦ «Оріон», 2017. - 288 с.: іл..
7. Географія: підруч. для 9 кл. загальноосві. навч.закл. / В.М. Бойко [та ін.] – Тернопіль: Підручники і посібники, 2017. – 272 с.: іл..

Організація та проведення вступного випробування з географії

Вступне випробування з географії для абітурієнтів на основі базової загальної середньої освіти у Чернівецькому транспортному фаховому коледжі проводиться у письмовій формі, що передбачено Умовами прийому і приймається не менше ніж двома членами екзаменаційної комісії у кожній аудиторії.

Бланки письмової роботи з географії роздаються кожному абітурієнту в аудиторії, де проводиться вступне випробування, про що кожен абітурієнт ставить особистий підпис у відомості одержання-повернення письмової роботи.

Письмова робота з географії (у тому числі чернетки) виконується на аркушах зі штампом Приймальної комісії навчального закладу. На аркушах для виконання робіт заборонені будь-які умовні позначки, що можуть розкрити авторство роботи. Абітурієнт зазначає прізвище виключно у відведених для цього місцях.

Для виконання письмової роботи з географії відводиться не більше ніж 2,5 астрономічні години (150 хв).

Під час виконання роботи з географії забороняється використання будь-яких електронних пристроїв (гаджетів), підручників, навчальних посібників чи інших матеріалами.

У разі порушення вступником правил, щодо використання сторонніх матеріалів, то згідно Умов прийому та Положення про приймальну комісію, абітурієнт відстороняється від проведення випробування. На екзаменаційній роботі такого вступника вказується точний час та причина відсторонення. При перевірці така робота дешифрується і за неї виставляється оцінка менше мінімальної кількості балів, яка визначена нормативними документами, щодо організації та проведення вступної кампанії в навчальному закладі.

Після закінчення роботи над завданнями вступного випробування з географії, абітурієнт розписується у відомості видачі-повернення письмової роботи, а члени екзаменаційної комісії перевіряють правильність заповнення титульного листа письмової роботи з географії.

Вступники, що не з'явилися на випробування з географії без поважних причин у зазначеним розкладом час, до участі у подальшому конкурсі не допускаються. При наявності поважної причини, абітурієнти зобов'язані повідомити про них Приймальну комісію закладу освіти за день до початку вступних випробувань. При цьому слід надати документ, що підтверджує причини через які абітурієнт не здатний прибути на випробування. В екстрених випадках, абітурієнт повинен повідомити Приймальну комісію не пізніше, ніж за 1 годину до початку випробування, з подальшим документальним підтвердження причини пропуску.

Особи, що не встигли виконати завдання у відведений для цього час, здають роботу з географії у повному обсязі, здають їх незакінченими.

Після закінчення іспиту всі роботи піддають процесу шифрування. Шифром виступає цифровий чи інший умовний код, що проставляється на титульному аркуші та на кожному аркуші виконаної екзаменаційної роботи абітурієнта.

У разі, коли на письмовій роботі з географії будуть виявлені позначки, що зможуть допомогти ідентифікувати абітурієнта, то така робота не піддається процесу шифрування і крім того дана робота перевіряється не тільки членом екзаменаційної комісії, але і відповідальним секретарем Приймальної комісії.

Процес перевірки письмових робіт з географії відбувається виключно у приміщенні Чернівецького транспортного фахового коледжу і повинен бути закінчений не пізніше наступного робочого дня Приймальної комісії.

Перескладання вступного випробування з географії не дозволяється. Вступники, що набрали у випробуванні з географії меншу кількість балів за встановлений прохідний бал, до участі в подальших вступних випробуваннях та конкурсі не допускаються.

Критерії оцінювання абітурієнта на вступному випробуванні з географії

Вступне випробування з географії для абітурієнтів, що поступають на основі базової загальної середньої освіти проводиться у формі письмової роботи.

Екзаменаційні білети з географії для абітурієнтів на основі базової загальної середньої освіти складаються з 4 теоретичних питань та 1 практичної задачі.

Теоретичні питання оцінюються по 1 балу.

Практична задача оцінюється у 8 балів.

В загальному робота оцінюється в 12 балів, які переводяться до значення 200-бальної шкали за такою схемою:

1	не склав	7	150
2	не склав	8	160
3	не склав	9	170
4	120	10	180
5	130	11	190
6	140	12	200

Відповідно до Правил прийому на навчання до Чернівецького транспортного фахового коледжу якщо вступник набрав менш ніж 4 (120) бали, він до участі у конкурсному відборі не допускається.

Перескладання вступного випробування не дозволяється.

Зразок завдання вступного випробування з географії

Екзаменаційний білет № 33

1. Визначте поняття масштабу та опишіть види масштабу.
2. Опишіть вклад португальських дослідників у відкритті нових торговельних шляхів.
3. Поясніть яким чином форма Землі впливає на формування її природи.
4. Дайте характеристику рельєфу України.
5. Розв'яжіть задачу:

Визначте температуру на г. Мітчелл, якщо біля підніжжя вона складає $+30^{\circ}\text{C}$, а вершина знаходиться на висоті 2037 м.

Зразок письмової відповіді вступного випробування з географії

1. Масштаб — це відношення, що показує ступінь зменшення довжин ліній на плані, карті, чи глобусі порівняно з їх дійсною відстанню на місцевості.

Масштаб карт записують у числовому (М 1 : 200 000), іменованому (в 1 см — 2 км) та лінійному видах.

2. Португалія була однією з провідних країн, що досліджували світ в епоху великих географічних відкриттів.

Португальці почали систематичне дослідження світу з 1418 року. В 1488 році португальські дослідники обігнули Африку і вийшли до Індійського океану.

У 1492 році португальцями була споряджена експедиція на чолі з Христофором Колумбом. Головною метою експедиції було відкриття нових морських торговельних шляхів з країнами Азії, в першу чергу з Індією. Результатом експедиції стало відкриття “Нового світу”.

У 1498 році експедиція Васко да Гама змогла відкрити торговельний шлях до Індії довкола Африки.

У 1513 році португальські дослідники висадились в Китаї, а у 1522 році вирушила у свою подорож експедиція Фернана Магеллана, що здійснив першу навколосвітню подорож.

Загалом можна сказати, що зусилля португальських дослідників відкрити нові торговельні шляхи з тогочасним головним торговельним партнером — Індією.

Відкриття морських шляхів дозволило вберегти вантажі та скоротити час доставки товарів.

3. Земля має форму геоїда (кулі, яка сплюснута на полюсах). Така форма визначає наступні параметри:

1) кут падіння сонячних променів, що створює різне нагрівання поверхні Землі в різних широтах;

2) загальний поділ тепла та існування теплових поясів, що зумовлює розподіл кліматичних поясів Землі та особливості рельєфу, тваринного та рослинного світу.

3) протилежний характер процесів по різні боки від екватора. Якщо в Північній півкулі зима, то в Південній — літо. Крім того, відбувається вплив на основні напрямки руху повітряних мас у системі циркуляції атмосфери та течії в океані.

4. Україна, здебільшого, рівнинна країна. 95% території займають рівнини і менше 5% території — гори.

Більша частина території України належить до Східно-Європейської рівнини та має рівнинний рельєф. Тільки на заході та півдні наявні гори.

Східно-Європейська рівнина в межах України складається з височинних та низинних ділянок.

Північ країни займає південь Поліської низовини з висотами 150-200 м.

Південь країни зайнятий Причорноморською низовиною з широкими долинами та плоскими вододілами.

Низинні простори Північного Криму на півдні змінюються Кримськими горами з найвищою вершиною Роман-Кош — 1545 м.

Захід країни характеризується наявністю найбільш високих гір в Україні — Українських Карпат. Найвища точка цього гірського масиву — г. Говерла з висотою 2061 м. У південно-західних передгір'ях простирається Закарпатська низовина з висотою 100-120 м.

На північному сході країни знаходяться відроги Середньоруської височини. Для височини характерне глибоке та густе розчленування поверхні долиною і ярово-балковою мережею.

5. Задача.

1) $2 \text{ км} \times 6 \text{ }^\circ\text{C} = 12 \text{ (}^\circ\text{C)}$ — різниця t° між підніжжям та верхівкою.

2) $30 \text{ }^\circ\text{C} - 12 \text{ }^\circ\text{C} = 18 \text{ (}^\circ\text{C)}$ — t° повітря на вершині г. Мітчелл.

Відповідь: t° повітря на вершині г. Мітчелл становить $18 \text{ }^\circ\text{C}$.